

OPETTAJA

Tehtävä 12.

Vedenväheneminen

Kertomuksia, taruja ja fantasiaa.

Tehtävän tarkoituksena on antaa oppilaiden esittää näytelmä, jonka he ovat itse keksineet tutkimalla vedenvähenemiseen ja maankohoamiseen liittyviä faktoja..

Tehtävä 1.

Vedenväheneminen

Ryhmätehtävä - Kulttuuridraama 1

1. Olette ryhmä ”kylänvanhimpia” ja olette huolestuneita ja hämmentyneitä veden laskemisesta, sillä kyläsatamanne on muuttunut liian matalaksi. Tehkää tästä näytelmä. Lisätkää näytelmään senaikaisia uskomuksia vedenvähenemisestä sekä oikeaa faktatietoa.

Käyttäkää avuksenne **faktalehteä K14** (”Vedenväheneminen”) ja **faktalehteä L1**.

Tehtävä 2.

Kertomuksia ja taruja

Tehtävän tarkoituksena on antaa oppilaiden esittää näytelmä, jonka he ovat itse keksineet tutkimalla vedenvähenemiseen ja maankohoamiseen liittyviä faktoja.

Ryhmätehtävä - Kulttuuridraama 2
Maailmanperintöalueeseen ja erityisesti Merenkurkun saaristoon liittyviä monia kertomuksia ja taruja.

Opettajanne antaa teille yhden alla olevista kertomuksista/taruista. Tehkää siihen liittyvä näytelmä.

- a Taru rautarenkaasta (Öjbergin rengas)
- b Merenkurkun synty, jättiläinen Finn ja Panike
- c Stråkagobbin
- d Haaksirikko - Mikkelin saaret
- e Furuskärin aarre - Mikkelin saaret

OPETTAJA

Tehtävä 2. Kertomuksia ja taruja

Taru rautarenkaasta (Öjbergin rengas)

Öjbergissä on ollut asutusta jo pitkään, ja alueella kerrotaan taruja muun muassa Öjbergin peikosta ja Öjbergin renkaasta.

Öjbergin rengas on rautarengas, joka on kiinnitetty jonnekin Öjbergin alueella. Tarinan mukaan rengasta käytettiin entisaikojen merenkulussa alusten kiinnittämiseen, mutta rengas oli lumottu ja siirtyi paikasta toiseen. Rengas on noin 1 1/2 tuumaa paksu ja kuusi tuumaa halkaisijaltaan. Tarinassa kerrotaan, että jos renkaan on onnistunut löytämään kerran, sitä ei enää löydä uudestaan. Rengasta ei kannattanut etsiä, sillä sen saattoi löytää vain vahingossa. Ihmiset ovat vuosikymmenten ajan yrittäneet etsiä Öjbergin rengasta, mutta kukaan ei ole onnistunut siinä.

Eräs nainen näki renkaan pöimieksään marjoja. Hän kiinnitti renkaaseen värikkään huivinsa, jotta voisi seuraavana päivänä palata renkaan luokse muiden kanssa ja todistaa sen olemassaolon. He eivät kuitenkaan löytäneet rengasta tai huivia uudestaan.

Eräs mies huomasi renkaan kulkiessaan metsässä. Hän hakkasi puunkuorta pois jokaisesta puusta aloittaen rengasta lähimpänä olevasta rungosta kulkiessaan kotiin päin, jotta löytäisi uudelleen renkaan luo, mutta hän ei koskaan enää löytänyt renkaasta tai runtelemlia puita. Renkaan siirtyminen paikasta toiseen oli vakiintunut käsitys. Monilla muillakin oli vastaavanlaisia kokemuksia siitä, kuinka he olivat löytäneet renkaan ja merkinneet sen, mutta eivät koskaan löytäneet sitä uudestaan. Ihmiset olivat myös varmoja siitä, että Öjbergillä asui peikkoja. Monet olivat nähneet peikkoja eri hahmoissa. Peikoiksi nimettiin jopa sellaisia luotettavia ihmisiä, jotka olivat nähneet renkaan ja kokeneet Öjbergin lumouksen.

Seudulla kerrotaan tarinaa kahdesta pojasta, jotka liikkuvat Öjbergin alueella ja törmäsivät renkaaseen. Renkaan ympärille oli asetettu nyrkinkokoisia kiviä piiriin. Lähimmissä, riutuneissa männyissä oli selkeitä, ikivanhoja merkkejä. Muutaman vuoden päästä jokunen poika lähti uudestaan etsimään rengasta. He etsivät usean tunnin ajan, mutta eivät löytäneet mitään ja päättivät luovuttaa. Kotimatalla yksi pojista, joka oli aiemminkin löytänyt renkaan, suorastaan kompastui siihen. Kyseessä oli sama rengas, mutta jotkin sitä ympäröivistä kivistä olivat poissa, kun taas jotkin olivat järjestyksessä. Puissa ei myöskään näkynyt mitään jälkiä. Poika ei täten ollut varma, oliko rengas samassa paikassa kuin aiemmin.

Yllä mainitut tapaukset sattuivat 1930-luvun alussa. Poika etsi usean vuoden ajan järjestelmällisesti rengasta, mutta hän ei enää löytänyt sitä. Monet ovat vuosien saatossa yrittäneet etsiä Öjbergin rengasta tuloksetta, kun taas jotkut ovat törmänneet siihen sattumatta, mutta he eivät ole löytäneet sitä uudestaan. Nykypäivänä emme voi olla varmoja, onko Öjbergin rengas enää edes olemassa, sillä Öjbergin luontoa on muokattu kovalla kädellä.

OPETTAJA

Tehtävä 2. Kertomuksia ja taruja

Merenkurkun synty, jättiläinen Finn ja Panike

nimisen jättiläisen Ruotsista jonkin ilkiteon takia. Finn otti mukaansa nahkasäkin, jonka hän täytti isoilla ja pienillä kivillä tai kallionlohkareilla, heitti säkin selkäänsä ja lähti kulkemaan Merenkurkun yli kohti vastarantaa, uutta maata, jonne hän voisi asettua. Puolessavälissä tuota matkaa jättiläisen säkkiin tuli reikä ja kivet alkoivat putoilla siitä läpi. Kivistä muodoistui Valassaaret sekä alueen monet muut saaret ja karit. Jättiläisen ehtiessä Paniken kohdalle koko säkki halkesi ja loputkin kivistä putoivat mereen. Finn suuttui tästä suunnattomasti ja ryhtyi heittelemään kiviä sinne ja tänne. Jätti oli todennäköisesti kantanut kiviä mukanaan, jotta hän olisi voinut puolustautua kohdatessaan mahdollista vastarintaa uudessa maassa (Suomessa). Tai ehkä hän kantoi kiviä mukanaan, jotta voisi rakentaa Ruotsin kivistä itselleen oman asuinpaikan.

Kivistä, joita jätti heitteli ympärilleen, muodostui Raippaluoto, Björkö ja Vallgrund niiden lukuisine saarineen, kallioineen ja karineen. Suurin osa kivistä jäi kuitenkin siihen paikkaan, jossa säkki repesi.

Tarussa kerrotaan myös, että jätti asettui hetkeksi alueelle ja keitti puuroa suuressa kallioon muodostuneessa koveruksessa. Mutta silloin paikalle saapui peikko, joka alkoi pilkata jättiä. Jätti heitti puuron sekoittamiseen tarkoitetun puisen männän kohti peikkoa, mutta peikko väisti ja mäntä iskeytyi kalliolohkareeseen. Lohkareessa on vieläkin männän jättämä kolmipiikkinen jälki, minkä takia se on saanut nimensä "Kräkelsteinin" (vapaa suom. mäntäkivi).

OPETTAJA

Tehtävä 2. Kertomuksia ja taruja

Stråkagobbin

Merenkurkun saariston Söderuddenissa sijaitsevassa Panikessa on suuri luonnon muokkaama kivikumpu, niin sanottu hiidenkivi, jota kutsutaan myös nimillä ”stråka berge” ja ”Stjtmössas päronlandet”. Jälkimmäinen nimitys on tarinan mukaan peräisin Finn-jättiläiseltä, joka vaelluksensa jälkeen oleskeli hetken Panikessa yrittäen viljellä nauriita ja ”päronia” (perunoita). Peikko kuitenkin kiusasi jättiä jatkuvasti ja muutti jätin naurissadon kiviksi, jolloin jätti vihastuksissaan heitti nämä peikkoa päin. Näistä muodostui hiidenkivi, jota myöhemmin alettiin kutsua ”Stjtmössas päronlande” –nimellä. Arvellaan nimittäin, että jätti oli todellisuudessa varsinainen ”stjtmöss”.

Stråkbergin kivikumpu on varsin korkea. Se pituussuunta kulkee idästä länteen. Kummun pohjoispuoli päättyy jyrkästi Stråkafladan-nimiseen järveen, jota osittain ympäröivät hetteiset niityt. Eteläpuoli on yhtä korkea kuin läheinen metsittyntä mäki. Kummun sisäosassa on huomattava määrä suuria ja pieniä kallionkappaleita ja ulko-osassa on kiviröykkiökerros. Jos kiven antaa vierä kummun rinnettä pitkin, kuuluu onto ja ukkosta muistuttava jylinä, joka on peräisin kummun sisäpuolen onteloista. Kummussa on myös käteviä piilopaikkoja ketuille, jotka hakeutuvat kummulle kaukaakin. Alueen kalastajat tietävät kertoa, että kummun sisällä oleskelee myös ”Stråkagobbin”-niminen peikko. Peikosta kerrotaan seuraavaa: Olipa kerran peikko nimeltä Stråk. Peikko oleskeli korkealla vuorella yksinään, sillä hän ei tiennyt naisväen olemassaolosta. Eräänä päivänä hän näki lähellä asuvien peikkojen luona kummallisia olentoja, joita kutsuttiin naisiksi. Peikot olivat ryöstäneet nämä naiset itselleen kristityiltä ihmisiltä. Stråk sai päähänsä hankkia tällaisen otuksen ”loukkoonsa” Hän teki peikkojen kanssa sopimuksen ja maksoi peikkojen hänelle valitsemasta naisesta suuren rahasumman. Morsian vietiin Stråkin vuorelle, mutta harmikseen Stråk sai huomata, että nainen oli uppiniskainen. Nainen kertoi, että vain papilla voisi olla valtaa häneen.

Niinpä Stråk päätti etsiä papin, vaikka hän ei tiennyt, mistä sellaisen löytäisi. Stråk ei näet ollut nähnyt pappia ylipappi Aronin ajan jälkeen. Hän päätyi Musklia-nimisen peikon puoleen saadakseen tietoa kristityn papin asuinpaikasta ja kertoi samalla pulmallisesta tilanteestaan. Musklia kertoi, että kristityn papin luokse olisi erittäin pitkä matka mutta että hän voisi itse vähäisestä korvauksesta auttaa peikkoa. Stråk maksoi halutun rahasumman, minkä jälkeen Musklia huolehti hetken luoksepääsemättömästä morsiamesta. Lähistöllä asui kuitenkin ilkeä naispeikko nimeltä Lussonborg. Lussonborg halusi Muskliaan mieheksi ja vihasi sydämensä kyllyydestä niitä kristittyjä naisia, jotka asuivat peikkojen luona. Lussonborg oli mustasukkainen Muskliaan luona asuvasta naisesta ja hän muutti nuoren naisen ketuksi, joka pakeni metsään. Stråk julmistui tästä hirmuisesti ja heitti keihäänsä Lussonborgin silmään. Lussonborg kuitenkin hallitsi metsän susia, ja hän lähetti nämä hyökkäämään Stråkin kimppuun. Vaikka Stråk oli vahva ja valtava peikko, hän joutui silti lähtemään varusteineen pakoon satoja hyökkäviä susia. Hän piiloutui lopulta henkensä kaupalla Paniken kiviröykkiöön. Siitä lähtien hän on piileskellyt kummun sisällä. Ihmiset uskovat, että hänen morsiamensa vierailee hänen luonaan ketun muodossa, mutta silti Stråk yrittää houkuttaa naisväkeä luokseen. Tämän takia seudun naiset eivät uskalla yksin oleskella jättikummun lähistöllä, sillä he pelkäävät Stråkagobbinia. He eivät myöskään uskalla kylpeä Stråkafladanissa, sillä Stråkagobbinin on usean kerran nähty uivan kyseisessä järvessä. On myös olemassa uskomus, että Stråkagobbin viihtyy ajoittain järven pohjassa.

OPETTAJA

Tehtävä 2. Kertomuksia ja taruja

Haaksirikko - Mikkelsaaret

Merenkurku on ollut kavala paikka merenkulkijoille matalien väylien ja vesien takia. Vuosi 1879 muistetaan Merenkurkussa historiallisen synkkänä vuotena. Sen vuoden lokakuussa koettiin kamalia syysmyrskyjä, joiden takia 20 alusta haaksirikkoutui Merenkurkussa. Neljä näistä upposi saman vuorokauden aikana ja kaksi muuta, Johanne ja Aina, haaksirikkoutuivat Mikkelsaarten edustalla.

Merenkurkulla oli huono maine laivanvarustajien keskuudessa ja on erittäin ymmärrettävää, että Oulun ja Raahen tervakauppiat pyysivät iltarukouksissaan Jumalaa suojelemaan heidän aluksiaan "Vaasan Varkil-ta". Mutta saariston syntyäkään ei ollut taidettu suunnitella erityisen huolellisesti.

Zacharias Topelius loi oman näkemyksensä tapahtumista jättimäisestä Refanut-laivasta kertovassa tarinassa. Topelius kertoo, kuinka rikas kauppias Pehr halusi verhota koko Aavasaksan kullalla, jotta koko maailma saisi tietää hänen saavutuksistaan. Pehr haetutti kuuluisan poppamiehen Lapista ja kysyi tältä, miten hän saisi kerättyä tarpeeksi paljon kultaa. Poppamies pohdiskeli asiaa seitsemän vuotta ja sanoi sitten:

Rakenna Refanut, taianomainen alus, jonka veroista ei löydy koko maailmasta. Siihen mahtuu enemmän kultaa kuin Lappiin harmaakiveä!

-Ahaa, herra Pehr sanoi, ja niin poppamies alkoi rakentaa alusta Kuusamon tunturin vanhoista honkapuis-ta. Poppamies oli hyvin ovela ja hän hallitsi kaikki temput. Hän huolehti, ettei ilma, tuli tai vesi pystyisi vahingoittamaan alusta. Hän kuitenkin unohti neljännen elementin, maan. Kaikesta viisaudestaan huolimatta poppamies ei ollut ikinä itse purjehtinut merellä.

Ja niin kaikki meni pieleen heti alusta alkaen.

Pohjoistuuli puhalsi, peräkannella seisovat merimiehet katselivat Tornion laiturilla valkoisia nenäliinoja heiluttavia naisia, ja laivan keula hipoi jo Merenkurkua. Satama oli kuitenkin matala ja Refanut-laivan köli raapi merenpohjaa. Pian kapteeni komensi, että osa laivan painolastista piti heittää laidan yli. Multaa ja kiviä heitettiin mereen niin paljon, että niistä muodostui suuri ja kaunis saaristo, jota nykypäivänä kutsutaan Mikkelsaariksi. Kaikessa kiiressä myös satatuhatta mesimarjahillopurkkia heitettiin laidan yli painolastin kanssa, niin että vielä tänäkin päivänä kaikkein makeimmat mesimarjat löytyvät juuri Mikkelsaarilta.

Refanut-laivan tarina päättyi huonosti aluksen juutuessa Öresundiin, mutta Mikkelsaaret ovat säilyneet. Ihmiset ovat ottaneet käyttöön nämä saaret, joita Refanut alun perin kuljetti painolastina, ja saarille on annettu nimet niiden noustessa merestä. Laivojen miehistöt olivat ristineet vedenalaiset karikot jo aiemmin, sillä laivat olivat usei tehneet kovakouraista tuttavuutta karikkojen kanssa. Uleåborgsgrynnan-karikko on hyvä esimerkki tästä.

Tämä karikko löytyy matkustaessa Mikkelsaarille KeskARBÅdanin kautta ja ohitettaessa ainoan reimarin, joka sijaitsee tällä reitillä Gloppe-tiin. Uleåborgsgrynnan on koitunut monen merenkävijän kohtaloksi. Karikolle on todennäköisesti antanut nimen eräs höyryalus, joka liikennöi Oulun ja Pietarin välillä 1800-luvulla.

OPETTAJA

Tehtävä 2. Kertomuksia ja taruja

Furuskärin aarre - Mikkelin saaret

Mikkelin saaret – siellä olemme olleet aarrejähdissä lapsina. Kaikki ovat kuulleet Mikkelin saarten aarteesta, mutta olemme luulleet sen löytyvän toiselta Furuskärin saarelta. Niitä on nimittäin kaksi. Pitää rantautua maihin kauniille ja pienelle hiekkarannalle, josta avautuva notko ulottuu aina Furuskärin huipulle asti, noin 10 metriä merenpinnan yläpuolelle. Sitä ympäröivät suuret kivet. Se näyttää suurikokoiselta satamalta. Vesakko on kuitenkin villiintynyt tällä alueella ja kävellessä tuntuu, kuin vaeltaisi läpipääsemättömässä viidakossa. Huipulta on kuitenkin suurenmoiset näkymät. Furuskärin huippu on paljas ja mukalakivien peitossa. Kivipellon keskellä on lähes kahden metrin sileä kuoppa. Se on aarteenetsijöiden jäljiltä. He ovat kenties etsineet yhtä tai peräti kahta rahakirstua. Jopa Maksamaan pappi on Svea Kalanderin muistelmien mukaan osallistunut aarrejahtiin. Hän kertoo, kuinka pappi eräänä kauniina juhannusyönä viime vuosisadalla päätti, että kirstut tulee kaivaa esiin nyt tai ei koskaan.

Hän otti mukaansa vanhan messukasukan, laittoi mustan hatun päähänsä ja aseistautui vanhalla pistomiekalla. Västerössä hän vuokrasi veneen ja purjehti samana juhannusyönä kohti Mikkelin saaria. Svea Kalanderin muistelmien mukaan pappi pelästytti lähes kuoliaiksi kaksi miestä, jotka olivat purjehtineet Furuskärille mullatakseen perunoita. Tästä voimme päätellä, että maksamaalaispappi ainakin tämän tarinan perusteella etsi aarretta siltä Furuskäriltä, joka sijaitsee Villskärsidanilla lähempänä Gårdarna-taloryhmää.

Kun miehet näkivät papin, joka kasukkaan pukeutuneena huiteli ympäriinsä pistomiekalla, he luulivat nähneensä haamun ja kangistuivat kauhusta. He olivat jo pakenemassa paikalta, kun pappi ilmoitti itsestään. Mutta vaikka aarteenetsijöitä oli nyt useampi, papin täytyi suuresti pettyneenä palata kotiin tyhjin käsin. Myöhempien aikojen aarteenetsästäjät ovat kokeneet saman kohtalon.